

2·3

29 / 1981

***Slovenský
národopis***

Na obálke: Str. 1. Žena v kotúčke s kápkou z Čierneho Balogu. Foto K. Plicka
1947

Str. 4. Krstinový koláč. Čataj, okr. Bratislava. Foto J. Dérer

*Koncovky na stranách 172, 188, 199, 212, 219, 223, 233, 239, 245, 249, 254, 258, 281,
292, 297, 317, 350, 359, 377, 389, 478 sú ukážky výtvarného prejavu pastierov na
Slovensku. Archív NÚ SAV*

HLAVNÁ REDAKTORKA

Božena Filová

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Viera Gašparíková

REDAKČNÁ RADA

Ján Botík, Soňa Burlasová, Václav Frolec, Emília Horváthová, Soňa Kovačevičová, Igor Krištek, Milan Leščák, Ján Michálek, Ján Mjartan, Štefan Mruškovič, Viera Nosáľová, Adam Pranda, Antonín Robek

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlišené).

Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.cceol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com

Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

ČASOPIS SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED

OBSAH
ŠTÚDIESPOLUPRÁCA SOCIALISTICKÝCH
KRAJÍN V RÁMCI MEDZINÁROD-
NEJ KOMISIE PRE VÝSKUM LU-
DOVEJ KULTÚRY KARPÁT A BAL-
KÁNU (MKKKK)

- Ján Podolák: Kultúrne spoločenstvo
obyvateľov Karpát ako predmet etno-
grafického bádania 174
- Václav Frolec: K niektorým teore-
tickým a metodologickým otázkám
syntézy o ľudovej architektúre v kar-
patsko-balkánskej oblasti 189
- Bronislava Kopczyńska - Ja-
worska — Ján Podolák: Prí-
prava etnografickej syntézy pastier-
stva v Karpatoch a na Balkáne 200
- Boris N. Putilov: Metodologické a
teoretické aspekty štúdia zbojníckeho
a hajdúckeho folklóru 207
- Viera Gašparíková: Syntéza o fol-
klóre so zbojníckou tematikou v kar-
patsko-balkánskej oblasti 213
- Viktor Je. Gusev: K metodologickým
otázkam medzinárodnej syntézy o fol-
klóre so zbojníckou tematikou v kar-
patsko-balkánskej oblasti 220
- Oskár Elschek: Ľudové piesne a ľu-
dové hudobné kultúry Karpát a Bal-
kánu 224
- Bagra Georgieva: Výskum ľudovej
architektúry v Bulharsku 234
- Breda Vlahović: Prieskum bytov
a kultúry bývania v novovybudova-
ných sídlach v oblasti Železných
vrát 240
- Lasta Djapović: Výskum zmien
v kultúre bývania prímestských sídiel
priemyslových centier 246
- Anton Melov: Niektoré metodologic-
ké otázky výskumu ovčiarstva v Ro-
dopách 250
- László Földes: Karpatské elementy
v stavbách maďarských pastierov
oviec 255

- Valentin S. Zelenčuk: Obradovosť
pastierskeho obyvateľstva Moldav-
ska v 19. a na zač. 20. stor. 259
- Ján Podolák: Ovčiarstvo na Sloven-
sku 268
- Vera K. Sokolova: K výskumu
ukrajinských karpatských povestí
o zbojníkoch 282
- Imola Küllös: Predbežné poznámky
o maďarskom zbojníckom folklóre
v súvislosti s vydaním medzinárod-
nej teoretickej monografie 288
- Marta Šrámková — Oldřich Siro-
vátka: Otázky nad českým zbojní-
ckým folklórom 293
- Magdaléna Paríková — Peter
Slavkovský: Tradičné formy žat-
vy a mlatby na slovensko-maďar-
skom pomedzí Hontu 298
- Emília Horváthová: Zvyky a ob-
rady zimného slnovratového cyklu
v Honte 318
- Zora Apáthyová - Rusnáková:
Charakteristika kmotrovskej skupiny
v lokalite Dačov Lom 351
- Soňa Burlasová: Integračné aspek-
ty regionálneho piesňového štýlu
v Honte 360
- MATERIÁLY
- Ladislav Ťažký: Odievanie a stravo-
vanie drevorubačov a uhliarov na
Čiernom Balogu koncom 19. a začiat-
kom 20. storočia 378
- DISKUSIA-GLOSÝ
- Oľga Danglová: Pokus o analýzu vý-
tvornej kultúry bývania na súčasnej
dedine 390
- ROZHLADY
- Za Pavlom Tonkovičom (Soňa Burla-
sová) 405
- Za László Földesom (Ján Podolák) 407
- Jaroslav Štika päťdesiatročný (Ján Po-
dolák) 409
- Mezinárodná konferencia MKKKK ve
Smolenicích (Václav Frolec) 411
- Protokol zo zasadnutia medzinárodné-
ho predsedníctva MKKKK 413

Správa o činnosti Československej sekcie MKKKB za rok 1980 a plán na rok 1981 (Ján Botík)	414	i pasterstwo v Beskidzie Sądeckim (Ján Podolák)	454
VIII. medzinárodná konferencia o Celokarpatskom dialektologickom atlase (Ivor Ripka)	416	Landwirtschaft und Kapitalismus (Ema Drábiková)	456
Pracovný seminár Subkomisie MKKKB pre ľudové obyčaje (Peter Salner) .	418	A. H. Danyľuk — I. D. Krasovskij — V. J. Rybak — V. Z. Janov: Muzej narodnoji architektury ta pobutu u Lvovi (Mikuláš Mušíňka)	457
Konferencia o ľudovej strave (Rastislava Stoličná)	419	Tri anglické knihy o výrobe a remeslách (Jarmila Paličková-Pátková)	458
Seminár „Socializace vesnice a proměny lidové kultury“ (Peter Salner) .	421	V. P. Ďakonovova: Pogrebaľnyj obrjad Tuvincev kak istorikoetnografičeskij istočnik (Lubica Chorváthová) .	460
II. medzinárodná konferencia o výskume národností v Békéscsabe (Ján Botík)	422	V. A. Akcorin: Marijskaja narodnaja drama (Lubica Chorváthová) .	462
Seminár „K súčasným problémom paremiológie“ (Dušan Ratica)	423	Skarb w garncu (Zora Vanovičová)	463
Činnosť Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v roku 1980 (Peter Salner)	424	Gudrun Langer: Das Märchen in der tschechischen Literatur von 1790 bis 1860 (Jaromír Jech)	464
Výstava sociálnej fotografie v Čadci (Adam Pranda)	426	Dionizjusz Czubala: Folklor garnczary polskich (Mikuláš Mušíňka) . . .	466
RECENZIE A REFERÁTY		Česki i slovacki prislivja ta prikazki (Zuza Profantová)	467
V. Ju. Bromlej: Etnos a etnografia (Bohuslav Beneš)	427	Kazky odnoho sela (Mikuláš Mušíňka)	468
Jaroslav Štika: Lidová strava na Valašsku (Rastislava Stoličná)	425	Alois Kammermeier: Taubenhäuser — Taubenschläge (Helena Tomečková)	469
Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej oblasti (Václav Frolec)	430	Ch. Apothéloz: Meisterwerke des Scherenschnitts (Helena Tomečková)	470
Soňa Burlasová: Ej, prišli sme, prišli sme na pole družstevné (Ján Michálek)	432	I. U. Könz — E. Widmer: Sgrafito im Engadin und Bergell (Tatiana Štibrániová)	471
Kysuce (Adam Pranda)	434	L. F. Arfuch: Ukrajinska narodna kulinarija (Sylvia Dillnbergerová)	471
Josef Macúrek: Z minulosti východní Moravy v 18.—19. století (Richard Jeřábek)	435	Nordic institute of Folklore — Newsletters 1972—1978 (Mária Kosová) .	474
Peter Krahulec: Minerálne vody Slovenska (Adam Pranda)	437	Folklor a umenie dneška (Dušan Ratica)	475
Eva Toranová: Cinárstvo na Slovensku (Iveta Zuskinová)	439	A. Elscheková — O. Elschek: Slovenské ľudové piesne a nástrojová hudba (Eva Krekovičová)	478
Jan Heřman: Židovské hřbitovy v Čechách a na Moravě (Vladimír Turčan)	440		
Etnografija na Blgarija (Jelena Marušíaková)	441	BIBLIOGRAFIA	
Ethnographica et Folkloristica Carpathica (Juraj Podobá)	442	Milada Kubová: Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za rok 1977	480
Acta scansenologica I. (Václav Frolec)	445		
Etničeskije processy i obraz žizni (Peter Salner)	446	СОДЕРЖАНИЕ	
Etnografski i folkloristični izsledvanija (Magdaléna Paríková)	448	СТАТЬИ	
Béla Gunda: Ethnographica Carpatho-balkanica (Ján Podolák)	449	СОТРУДНИЧЕСТВО СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ СТРАН В РАМКАХ МЕЖДУНАРОДНОЙ КОМИССИИ ПО ИЗУЧЕНИЮ НАРОДНОЙ КУЛЬТУРЫ КАРПАТ И БАЛКАН (МКККБ)	
Szlovákok Békéscsabán (Magdaléna Paríková)	451	Ян Подолак: Культурная общность	
Milovan Gavazzi: Vrela i sudbine narodnih tradicija (Ján Podolák) .	452		
Anna Kowalska-Lewicka: Hodowla			

населения Карпат как предмет этнографических исследований	174	рактеристика кумовской группы в местонахождении Дачов-Лом	351
Вацлав Фролец: О некоторых теоретических и методологических вопросах обобщающего труда по народной архитектуре в карпато-балканской области	189	Соня Бурласова: Интегральные аспекты регионального песенного стиля в Гонте	360
Ян Подолак — Бронислава Копчинска-Яворска: Подготовка этнографического ситезирующего труда о пастушестве в Карпатах и на Балканах	200	МАТЕРИАЛЫ	
Борис Н. Путилов: Методологические и теоретические аспекты изучения збойничьего-гайдуцкого фольклора	207	Ладислав Тяжки: Одежда и питание дровосеков и углежогов на Чиерни-Балоге в конце 19 и начале 20 века	378
Вера Гашпарикова: Обобщающий труд о фольклоре с разбойничьей тематикой в Карпато-балканской области	213	ДИСКУССИЯ — ГЛОССЫ	
Виктор Е. Гусев: К методологическим вопросам международного обобщающего труда с разбойничьей тематикой в Карпато-балканской области	220	Ольга Данглова: Попытка анализа культуры художественного оформления жилища в современной деревне	390
Оскар Элшек: Народные песни и народные музыкальные культуры Карпат и Балкан	224	ОБЗОРЫ	
Багра Георгиева: Исследование народной архитектуры в Болгарии	234	Памяти Павла Тонковича (Соня Бурласова)	405
Бреда Влахович: Исследование квартир и культуры жилища в новых жилых районах области Железных ворот	240	Памяти Ласло Фёлдеша (Ян Подолак)	407
Ласта Джапович: Исследование изменений в культуре жилища поселков, расположенных вблизи промышленных центров	246	Ярославу Штике — 50 лет (Ян Подолак)	409
Антон Мельов: Некоторые методологические и методические вопросы исследования родопского овцеводства	250	Международная конференция МКККБ в Смоленице (Вацлав Фролец)	411
Ласло Фёлдеш: Карпатские элементы в постройках венгерских пастухов	255	Протокол заседания международного президиума МКККБ	413
Валентин С. Зеленчук: Обрядность пастушеского населения Молдавии в XIX — начале XX вв.	259	Отчет о деятельности Чехословацкой секции МКККБ за 1980 г. и план работы на 1981 г. (Ян Ботик)	414
Ян Подолак: Овцеводство в Словакии	268	VIII международная конференция по Общекарпатскому диалектологическому атласу (Ивор Рипка)	416
Вера К. Соколова: К исследованию украинских карпатских преданий о разбойниках	282	Рабочий семинар подкомиссии МКККБ по обычаям (Петер Салнер)	418
Имола Кюллеш: Предварительные замечания о венгерском збойничьем фольклоре в связи с изданием международной теоретической монографии	288	Конференция по народному питанию (Растислава Столична)	419
Марта Шрамкова — Ольдржих Сираватка: Вопросы над чешским збойничьим фольклором	293	Народ и народная культура национального возрождения (Вацлав Грничко)	419
Магдалена Парикова — Петер Славковски: Традиционные формы жатвы и молотбы на словацко-венгерской границе Гонте	298	Семинар „Социализация деревни и перемены народной культуры“ (Петер Салнер)	421
Эмилия Хорватова: Обычай и обряды цикла зимнего солнцеворота в Гонте	318	II международная конференция по исследованию народностей в Бекешчабе (Ян Ботик)	422
Зора Апатиова-Руснакова: Ха-		Семинар „К современным проблемам паремиологии“ (Душан Ратица)	423
		Деятельность Словацкого этнографического общества при САН в 1980 г. (Петер Салнер)	424
		Выставка социальной фотографии в Чадце (Адам Пранда)	426
		РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ	
		БИБЛИОГРАФИЯ	
		Милада Кубова: Библиография словацкой этнографии и фольклористики за 1977 г.	480
		INHALT	
		STUDIEN	
		Ján Podolák: Die Kulturgemeinschaft der Karpatenbewohner als ge-	

genstand der ethnographischen Forschung	174
Václav Frolec: Einige theoretische und methodologische Fragen zur vorbereiteten Synthese über die Volksbaukunst im karpatisch-balkanischen Raum	189
Bronisława K o p c z y ń s k a - J a w o r s k a — Ján Podolák: Vorbereitung der ethnographischen Synthese der Hirtenschaft in den Karpaten und auf dem Balkan	200
Boris N. Putilov: Methodologische und theoretische Aspekte des Studiums der Räuber-Hajduken-Folklore	207
Viera Gašparíková: Synthese über die Folklore mit Räuberthematik in dem Karpaten-Balkan-Gebiet	213
Viktor Je. Gusev: Zu den methodologischen Fragen der internationalen Synthese über die Folklore mit der Räuberthematik des Karpaten-Balkan-Gebietes	220
Oskár Elschek: Volkslieder und Volksmusik der Karpaten und des Balkans	224
Bagra Georgieva: Studium der Volksarchitektur in Bulgarien	234
Breda Vlahović: Erforschung der Wohnungen und der Wohnkultur in den neuerbauten Siedlungen auf dem Gebiete des Eisernen Tores	240
Lasta Djapović: Forschung der Veränderungen der Wohnkultur der stadtnahen Siedlungen der Industriezentren	246
Anton Meljov: Einige methodologische und methodische Fragen der Forschung der Schafzucht in den Rhodopen	250
László Földes: Karpaten-Elemente in den Bauten der ungarischen Schäfer	255
Valentin S. Zelenčuk: Festgebräuche der Hirtenbevölkerung in der Moldau im 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts	259
Ján Podolák: Die Schafzucht in der Slowakei	268
Vera K. Sokolova: Zur Forschung der karpaten-ukrainischen Räubersagen	282
Imola Kúllós: Vorläufige Anmerkungen über die ungarische Räuberfolklore im Zusammenhang mit dem Herausgeben der internationalen theoretischen Monographie	288
Marta Šrámková — Oldřich Si-	

rovátka: Fragen der tschechischen Räuberfolklore	293
Magdaléna Paríková — Peter Slavkovský: Traditionelle Ernte- und Druschformen im slowakisch-ungarischen Grenzgebiet der Hont-Region	298
Emília Horváthová: Bräuche und Riten der winterlichen Sonnwendfeier im Hont-Gebiet	318
Zora Apáthyová-Rusnáková: Charakteristik der Gevatterschaftsgruppe in der Ortschaft Dačov Lom	351
Soňa Burlasová: Integrationsaspekte des regionalen Liedstils im Hont-Gebiet	360
MATERIALIEN	
Ladislav Ťažký: Kleider und Nahrung der Holzfäller und Kohlenbrenner im Dorf Čierny Balog am Ende des 19. und am Anfang des 20. Jahrhunderts	378
DISKUSSION — GLOSSEN	
Oľga Danglová: Analyseversuch über die bildende Wohnkultur im gegenwärtigen Dorf	390
RUNDSCHAU	
Pavol Tonkovič ist gestorben (Soňa Burlasová)	405
László Földes ist gestorben (Ján Podolák)	407
Jaroslav Štika fünfzig Jahre alt (Ján Podolák)	409
Internationale Konferenz IKKKB in Smolenice (Václav Frolec)	411
Protokoll von der Sitzung des internationalen Präsidiums der IKKKB	413
Bericht über die Tätigkeit der Tschechoslowakischen Sektion der IKKKB im Jahre 1980 und Plan für das Jahr 1981 (Ján Botík)	414
VIII. internationale Konferenz über den Dialektologischen Atlas der gesamten Karpaten (Ivor Ripka)	416
Arbeitsseminar der Subkommission der IKKKB für Volksbräuche (Peter Salner)	418
Konferenz über Volksnahrung (Rastislava Stoličná)	419
Volk und Volkskultur der nationalen Widergeburt (Václav Hrníčko)	419
Seminar „Sozialisierung des Dorfes und Umwandlungen der Volkskultur“ (Peter Salner)	421
II. Internationale Konferenz über die Forschung der Nationalitäten in Békéscsaba (Ján Botík)	422
Seminar „Zu den gegenwärtigen Problemen der Parömiologie“ (Dušan Ratica)	423

CHARAKTERISTIKA KMOTROVSKEJ SKUPINY V LOKALITE DAČOV LOM

ZORA APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ

Národopisný ústav SAV, Bratislava

Formy širších príbuzenských vzťahov sú veľmi zaujímavou a dodnes živou sférou tradičného spoločenského života na Slovensku vôbec.

Z výskumov tejto témy v regióne Hontu sme si vybrali pre publikačné spracovanie jednu lokalitu, a to Dačov Lom v okrese Veľký Krtíš¹. Zistili sme totiž, že materiál príľahlej mikrooblasti vykazuje i napriek miestnym a konfesionálnym odchýlkam konvergenciu k typologickej charakteristike, ktorú môže reprezentovať i materiál jednej lokality. Okrem toho pre takúto formu spracovania témy sme sa rozhodli i pod vplyvom získaného materiálu. O údajoch získaných od miestnych informátorov z Dačovho Lomu súdime, že sú na dobrej rozprávačskej úrovni a preto sme ich chceli v čo najširšej možnej miere využiť priamo v texte. Veľmi často sa pasáže týchto rozprávání vzťahujú i k všeobecnejším vyjadreniam o etických princípoch. A tu má osobitnú etnografickú hodnotu i myšlienkový pochod informátora a spôsob, akým formuluje svoje referencie.

Dačov Lom (pred druhou svetovou vojnou Horný Dačov Lom a Dolný Dačov Lom s evanjelickým obyvateľstvom do 1500 duší) je dedina s iadrom a s lazmi. V povojnovom období klesal stav obyvateľstva, sčasti organizovane, neskôr prirodzene. V súčasnosti konšta-

tujeme zánik lazov. Počet obyvateľov v roku 1977 nepresahoval číslo 500; demografické zloženie vyznieva v neprospech mladých. V každom smere bol teda zasiahnutý spoločenský suicentrizmus obce. Napriek tomu — či práve preto — funguje v obci kmotrovstvo ako jedna z charakteristických foriem spoločenského života.

Ak v Dačovom Lome rodičia svojmu dieťaťu zvolia za krstného otca štvorročného syna svojho suseda či známeho, je jasné, že „odriekajúcim kmotrikom“, teda i zapísaným (v cirkevnej matrike) bude jeho otec. Manželka odriekajúceho krstného otca bude krstnou matkou, obstarávajúcou kmotrovské dary a ženský kmotrovský kontakt. Všetci súrodenci zvoleného krstného otca budú krstnými otcami a krstnými matkami krsteného ego. Keď dorastú, ich manželia, manželky budú tiež krstnými rodičmi ego.

Podľa tunajšieho úzu až do konfirmácie, prípadne odvodu, je odriekajúci krstný rodič hlavným krstným rodičom, to znamená, že sa on a jeho manželka so svojimi darmi zúčastňujú obradového života v kmotrovskej rodine. Ak sa kmotrovstvo vydarilo a dorastený zvolený krstný otec so svojou manželkou žijú v dedine alebo v blízkom okolí, na svadbe krstňaťa vystupujú oni ako hlavný krstnorodičovský pár. Predovšetkým ich reprezentuje kmotrovský dar, odo-

vzdany pri svadbe krstného. V prípade, že mladý krstný otec stratil kontakty s rodinou krstňaťa, kontinuujú kmotrovstvo jeho rodičia — odriekajúci kmotriči. No okrem krstného otca má krstené ego aj krstnú matku, a to znamená paralelne rozvinuté vzťahy v symmetrickej alebo inej modifikovanej podobe.

Z hľadiska formy a funkcie predmetu je najdôležitejším krokom určiť šírku kmotrovskej skupiny a hierarchiu zástojov v nej. Zostať pri pôvodných ľudových názvoch je z hľadiska gnozeologickej praxe neúnosné. Jednak z dôvodu množstva regionálnych variantov, jednak vzhľadom na fakt, že označenie a oslovenie rovnakým príbuzenským termínom nie vždy postihuje náplň a podstatu spoločenských kontaktov, a tie sú pre hlbšie vymedzenie javu nevyhnutné. I v tomto príspevku sa teda pridriavame niekoľkých pracovných termínov, ktoré sme použili v práci venovanej pokusu o systémovú analýzu tejto spoločensko-kultúrnej formy tradičnej ľudovej kultúry.²

Analytické pojmy tu určuje ich vzťah k prestížne najdôležitejšiemu obradovému aktu, v ktorom sa generujú príslušné vzťahy (napr. cirkevný krst, birmovka, niekde slávnostný zápis do Knihy narodených pri MNV a pod.). Teda: vyzývajúcim je ego, z príležitosti ktorého sa iniciačný akt³ koná — v prípade novorodenca sú to jeho rodičia. Prijímajúcimi sú: — **kmotrovia** praví vzhľadom na rodičov ego; — **krstní rodičia** praví vzhľadom k ego; — **kmotrovia** **adicionálni**; — **kmotrovia** **derivovaní**.

Nezriedka sa v teréne stretávame s tým, že dominujú pojmy kmotrovske ako ručiteľstvo-svedkovské predovšetkým vzhľadom k mnohým ďalším formám spoločenských iniciácií. V lokalitách hontianskeho regiónu sú však kmotrovsko-krstnorodičovské označenia

používané striktne, akceptujú východiskové časopriestorové členenie termínov príbuzenskej sústavy zo zástojja v obrade. Je zrejme, že uvedené analytické kategórie nemožno pri opíse celkom rozlúčiť; napriek tomu slúžia ako viacmenej dostatočná pomôcka k rozlíšeniu funkcií a zástojov členov kmotrovskej skupiny. Pri každej časti štúdie uvádzame definíciu kategórie, čím chceme len zdôrazniť typologické kontexty danej čiastkovej state.

KMOTROVIA — KRSTNÍ RODIČIA PRAVÍ

Pri obrade krstu zastupujú krstené ego, odriekajú zaň rituálny sľub. Podpisom stvrdzujú konanie obradu a berú na seba patrónske funkcie. Cirkevnoprávne je prípustný jeden alebo dvaja a rôzneho pohlavia. Vstupujú s ego do duchovného príbuzenstva. Zúčastňujú sa obradového pohostenia a odovzjomňujú ho darom.

Štruktúrnu charakteristiku pravého kmotrovstva v Dačovom Lome môžeme stručne zhrnúť do bodov:

1. za krstných rodičov pozývajú „cudzích“ (ojedinele vlastných súrodencov);
2. za krstných rodičov pozývajú slobodných, alebo mladších sobášených;
- 3a. ku každému dieťaťu pozývajú iných krstných rodičov (jav medzivojnového obdobia);
- 3b. ku všetkým deťom pozývajú tých istých krstných rodičov (súčasná tendencia);
4. krstné rodičovstvo sa nevracia;
5. recipocita krstnorodičovských funkcií sa ešte vždy považuje za zvláštnu výnimku; vzhľadom k postupnému uplatňovaniu normy 3b. sa môžeme domnievať, že časom spomínaná recipocita prevládne);
6. Vzhľadom k norme 3a. je zrejme, že každému z detí sa robili v celom recentnom období veľké krstiny — *kršteňa*.

KMOTROVIA — KRSTNÍ RODIČIA ADICIONÁLNI

Sú to ďalší svedkovia, prítomní pri krste alebo len na krstinách; požívajú oslovenia kmotrovsko-krstno-rodíčovské, spravidla sa tiež zúčastňujú na obradovom pohostení a prispievajú darom.

Informátori narodení v roku 1913 a skôr zhodne referujú o tom, že sa ich vlastného krstu zúčastnilo viac párov kmotrov a kmotričiek, ktorých nazývali *trčáňi* preto, že neboli *odriekajúcimi*, t. j. mali iba zvykovým úzom určenú dodatkovú funkciu pri účasti na krste. Na krstinách sa zúčastňovali ako hostia mimo príbuzenstva. Vyzývajúci potom všetkých nazývali *pán kmotriček* — *pani kmotrička* a dieťa ich nazývalo *krsníi apa* — *krsná mama*. Tieto kmotrovstvá sa „vracali“. Uskutočňovali sa v rámci viacmenej jednoliatej sociálnej skupiny. Založené boli na úze reciprocity, vzťahujúcej sa k pocte na účasti v obradovej hostine a daroch, odovzdávaný pri jej príležitosti. Z rekapitulácie sa možno domnievať, že kmotrovia *trčáňi* boli predovšetkým dospelí. Ako uvidíme v ukážke, to ešte neznamená, že tradícia detských kmotrov bola v tom čase neznáma. Pri ďalšom výskume je však potrebné preveriť ju u najstarších obyvateľov.

V (výskumník): *Bolo u vás kmotrovstvo veľmi rozšírené?*

I (informátor): *Kmotrovstvo bolo dakedy viac rozšírené ako teraz. Teraz jedno diecko má len jedného krsného apu a jednu krsnú mamu. Ale ešte ja som mal takých šiestich krsných rodičov, krsných otcov a krsné matere. Jedni boli hlavní — dvaja, kerí odriekali — krsný otec a krsná mama. Ale potom ešte mali toho dobrího človeka — toho dobrího človeka, tak aj toho, toho zvali ešte za kmotra. Takže som mal takých — no počkaj (obracia sa na manželku a dvíha ruku k počítaniu). U Ivanišov bou edon, u Gundov druhý, aňi ňeviem,*

kde som kerího mal, ešte teraz. U Bežkov treťi a ešte tí dvaja, čo boli hlavní: čo bou u tých Debnárov a Gažko tam u Farkašov. Tak len piatich som mal. Len?! — Možno šiestich, lebo ešte voláku krsnú mamu u Praškov som mal. Tá volakedy dávno zomrela... Lenže to ani poriadne ňeviem. Taký chlapec som bou. No čo?!

V: *A všetkých ste volali krstný otec, krstná matka?*

I: *No... len dvuch som mal, čo ma odriekali. Boľi z dvuch rodín. Krsný otec mal manželku, krsná matka muža. Len z tých, čo ma odriekali, som mal tak štyroch hñeď. Ale všetkých som volal krsný otec, krsná mama. A tí všetci sa na pár zvali. A ešte som mal viac. Lebo mal otca ten patričný — aj to bol krsný apa, lebo matku — i tá bola krsná mama. Aj teraz je ešte taký zvyk. Celá rodina sa zovie krsníi rodičia.*

V: *A malých krstných rodičov ste nemali?*

I: *Ja som ňemal, len všetkých dospelých. To ona mala — manželka — čo bou len o rok starší od ňej.*

(Rozprával Juraj Sirom, nar. 1913 v Dačovom Lome. Prepis z mgt. pásu. Vlastný výskum r. 1977.)

M. Siromová, narodená v tom istom roku ako manžel (1913), tiež v Dačovom Lome, potvrdzuje manželov výrok a dodáva, že kým muž mal 6 párov krstných rodičov, ona mala len dvoch; sama mala krstnú dcéru od seba len o 7 rokov mladšiu, ale napriek tomu, tá ju dodnes pekñe krsnou mamou zovie.

Prieskum naznačuje, akoby sa kmotrovská skupina v priebehu nášho storočia jednoznačne zužovala v neprospech týchto adiccionálnych kmotrov. Pojem *trčáňi* starší informátori (nar. 1885, 1909, 1911) doslova lovili v hĺbinách pamäti. Dnes sa už vôbec nepoužíva. Pravdepodobne prvá svetová vojna alebo možno výmena kňazov spôsobili, že došlo k zmenám v ceremonálnom úze. Okrem odriekajúcich kmotrov sa už na

cirkevnom akte prestávajú zúčastňovať ďalšie páry kmotrov, *trčáňi* prestávajú existovať. Mení sa kľúč pozývania kmotrov. Ale mení sa i zloženie kmotrovskej skupiny? V celom medzivojnovom období zaznamenávame úzus pozývania mladistvých krstných rodičov. Cirkevná norma však oprávňuje k výkonu krstného rodiča jedinca, ktorý bol konfirmovaný. Akt konfirmácie sa v staršom recentnom období zvyčajne viaže k prvej hranici dospelosti, k dvanástemu roku života. Spôsob, ako sa táto hranica dodržiavala a ako sa obchádzala, dáva odpoveď na predošlé otázky.

V: *Povedzte mi, pani Baľová, prečo také malé deti volali za krstných rodičov?*

I: *Jaj, nuž prečo také malé deti volajú? Ja neviem prečo! Mňa volali, keď som mala dvanásť rokov (v r. 1923). Dvanásť rokov som mala, keď som krsťila, ale pán farár mi nedal odriekať — len moja matka odriekala — lebo som ešte nebola pri konfirmácii.*

V: *A na tom krste ste sa zúčastnili?*

O: *Bola som aj na krste, aj na krštení... — Našu Anku (nar. v r. 1928) poltreťaročnú zvali, nuž tá nebola aňi na krste, aňi na krštení. Ale to bolo v zime a my sme vtedy na laziách bývali. Ja som to už za ňu šetko vybavila. No a zapísaná som bola ja, lebo deti nezapisujú. Až do konfirmácie som ja bola hlavnou krsnou mamou. Až potom, keď doriasla Anka, ona bola hlavná. To krsnô jej — tí kmotrikovci, čo Anku zvali — už potom ju s mužom na svadbu zvali. Oňi boli na svadbe hlavní, nie my. Či je vydanô — či nie, je na svadbe hlavnô to dieťa, nie ten rodič, čo odriekal. — No ale ja som päť detí krsťila. Jedným som krsná mama, dve céry mali. Zvali ma, keď som už bola vydatá. Po tom, čo najstaršiu Anku volali (okolo r. 1930), tam som jedno krsťila a za prostrednú (okolo r. 1936—38), tam dvoch chlapcov mali... a šiesta bola tá, čo som ju neodriekala (1923), čo ma farár ne-*

pustil, lebo som ešte na konfirmácii nebola. (Rozprávala A. Baľová, nar. 1911 v Dačovom Lome. Prepis z mgt. záznamu vlastného výskumu.)

Ukážky potvrdzujú, že sa vlastne adiciónálne kmotrovstvo v tomto prostredí zachovalo dodnes, i keď vzniká iným úzom a kmotrov už dnes nevolajú *trčáňi*. Teoreticky, a často i prakticky — v čase svadby ego — čo je vrcholná obradová situácia kontinuujúca krstných rodičov od vlastného krstu ego, stretávame štyri páry kmotrov — krstných rodičov. Sú nimi:

— pozvaný krstný otec (vtedy dieťa, teraz mladý ženáč) s manželkou, krsnou mamou;

— jeho otec — odriekajúci krstný otec a jeho manželka, krsná mama;

— pozvaná krsná matka (vtedy dieťa, teraz už mladá žena) a jej manžel, krstný otec;

— jej matka — odriekajúca krsná mama a jej manžel, krstný otec.

Ďalšia forma adiciónálneho kmotrovstva sa zachováva v trochu menej prestížnej forme — o to však húževnatejšie — v podobe tzv. „vracaného kmotrovstva“. Vracané kmotrovstvo vôbec, ale zvlášť jeho archaickejšia forma zachytená v Dačovom Lome, je predmetným hlboko zakorenenej prastarej etickej normy od vzájomňovania „pocty“ z pohostinstva a dávania darov.⁴ Práve uplatňovanie tejto etickej normy — elementárne vyjadrujúcej pozitívnu ideológiu medziludskej komunikácie — a zvlášť uplatňovanej v obradovom živote⁵ funguje ako jeden z hlavných stimulov na preklopenie minulých i súčasných tendencií, spôsobujúcich poruchy v systéme tradičného rodinného obradového života — v kmotrovstve.⁶

Vracané kmotrovstvo vzniká z *povinnosti* vrátiť dary, ktoré dostalo moje dieťa. A nielen to. Druhá strana má *povinnosť* poctiť ma účasťou na usporiadanej hostine, pretože som kedysi tak urobil ja. Ak som si zvolil slobodných

kmotrov a napr. krstný otec sa oženi a má prvé dieťa, na jeho krstiny idem preto, že som *vracajú kmotor*,⁷ t. j. nie pravý v tomto prípade.

I: Varíme, pečieme ako keď by sme vám boli praví krsní rodičia, ale praví — tí, čo odriekajú — sú iní. My sme len vracaní. My vám to vraciame, povedané tak — ešte otvorejšie. Vy ste sa k nám snažili doňiesť toto-toto, povedzme už ako tomu krsným dčecku. A my vám to už ako vraciame — že vám aj my chceme dačo dať! Napríklad, dáte nám 1000 korún, povedzme už ako tomu dčecku, a my vám tiež dáme budz 1000 korún, alebo vám dáme 500, alebo vám dáme aj 2000 korún. To už na tom nezáleží. No. To vám tak ako vraciame. Ale na krštenia sa ide len tomu prvýmu dčecku za kmotra, k ďalším sa už obyčajne nejde. Tie ďalšie deti sa už len menouci. To dčeko ich zovie krsný otec, krsná mama a oňi zas krsný, krsná, ale inak nič! (Rozprával Juraj Sirom.)

Trefou, vlastne prechodnou formou adiciálnych a derivovaných kmotrov sú slobodní súrodenci pozvaného krstného rodiča. Títo sa ako členovia kmotrovskej rodiny zvykli tiež pozývať na krstiny. V každom prípade všetci súrodenci pozvaného krstného rodiča, prípadne odriekajúceho kmotrika, požívajú a uplatňujú — pri tejto príležitosti vzniknuté — príslušné kmotrovsko-krstnorodičovské oslovenie.

KMOTROVIA — KRSTNÍ RODIČIA DERIVOVANÍ

Požívajú a uplatňujú kmotrovsko-krstnorodičovské oslovenie z titulu priameho príbuzenstva k priamo zúčastneným pri domínujúcom akte, prípadne len v niektorej z ďalších rituálnych zložiek obradu, napríklad pri krstnej hostine.

K derivovaným kmotrom patria „všeobecne“ rodičia kmotrov pravých, tiež adiciálnych, a priame kmotrovske

skupiny, ktoré založili deti referujúceho ego.

V Dačovom Lome zaznamenávame úzus, v ktorom sa uplatňuje norma podstatne rozširujúca vymedzené uplatnenie kmotrovsko-krstnorodičovských termínov. Táto norma predpokladá, že si súrodenci navzájom poskytujú vzťahy pre kmotrovske oslovenia v šírke vlastného ego. To znamená, že ak si môj brat-sestra (manželov brat — sestra) založia vlastnú kmotrovsku skupinu, ja mám teoretický nárok — niekedy azda povinnosť — uplatňovať tieto príbuzenské oslovenia v tej šírke, ako ich uplatňujú oni.

Táto norma je zrejme dôsledkom niekdajšieho úzu, poukazuje na dávnu tradíciu voľby vždy iných krstných rodičov k deťom jednej manželskej dvojice, jednej rodiny. V tejto situácii sa totiž vyvinula norma oslovení krstných rodičov vlastných súrodencov krstnorodičovskými termínmi a naopak: všetkých súrodencov krstňaťa krstnovskými termínmi. Norma o vstupe do kmotrovskej skupiny, založenej súrodencom v jeho pozícii, je len logickým rozvinutím, vlastne kultúrnym dotvorením predošlého. Akceptovanie úzu rôznych krstných rodičov takto vlastne zvnútra nenaruša rodinnú jednotu. Naopak, pôsobí ako dostredivá sila, z ktorej sa uvoľňuje, vďaka prestíži rodiny, kultúrna energia, posilňujúca príbuzenstvo. Uvedené formálne vzťahy sú zrejme špecifickým odrazom tradičnej ideológie spoločenských hierarchií, ktorá rodinu a príbuzenstvo kladie na piedestál hodnôt. *To je takô ľudskejšô pomenovania, keď to do rodiny patrí, alebo rodinská úcta je taká — hm — príjemnejšia*, hovoria informátori.

Obe uvedené normy uplatňovania kmotrovsko-príbuzenských termínov sú argumentom svedčiacim o nesmiernej prestíži synchronných vzťahov v rodine a príbuzenstve vôbec.

Na tomto mieste sa žiada tiež konšta-

tovať, že sa tu nevyskytuje norma, podľa ktorej by spoločná účasť krstných rodičov pri krste robila aj z nich príbuzných. I keď sa v Dačovom Lome tradične pozývajú krstní rodičia „z dvoch strán“ (výnimky potvrdzujú tiež manželov, alebo súrodencov), spoločne krsťené dieťa nie je spojivom nepríbuzných krstných rodičov.

Spoločenský dosah kategórie derivovaných kmotrov charakterizujú nasledujúce výroky: *tá rodina sa menuje kmotor — kmotor, ale je to len tak, ako takí dobrí ľudia, alebo len menovci sa.*

Situácia je teda taká, že informátorka môže zhrnúť: *My tu máme celú dedinu samý pán kmotrik, samá pani kmotrička, lebo celý Dačolom je ako jedna rodina.*

Takéto a podobné výroky sa u nás mnohokrát hodnotia ako nereálne globalizácie. Zabúda sa pritom, že v iných, napr. psychosociálnych kontextoch vyjadrujú pocit zakotvenosti v danom spoločenstve, faktické stotožnenie sa s týmto spoločenstvom. Že teda patria k najdôležitejším prejavom spoločenského vedomia lokálneho spoločenstva, ktoré — dosvedčované v globalizujúcich názoroch — fungujú ako spúšťač suicentrizmu spoločenstva. Spoluvytvárajú dedinskú komunitu. Kultúrnym modelom pre spoločenské dosiahnutie tohto stavu je silne rozvetvené príbuzenstvo, ale predovšetkým formy kmotrovstva utvorené tradíciami vidieckych pospolitostí. Práve v kmotrovstve ako v eminentne kultúrnej forme dochádza azda najvýraznejšie k extrapolácii fenoménu sociálna v našej ľudovej kultúre. V týchto súvislostiach hodnotia funkcie podobných foriem kmotrovstva viacerí naši autori.⁸

Na uvedený výrok nadväzuje miestna informátorka nasledujúcou referenciou:

I: A my sme mali tri céry a tie čak majú každé iného krsného otca a krsnú mamu tiež zakaždým druhú. Potom zase on, manžel, mal sestru, ja sestru a to sa

šetko samí kmotri. Akože kmotri?! Nuž napríklad: jeho sestra si zvala krsných rodičov pre jej chlapca, ale aj nás zovú ako brata kmotry, lebo krsní rodičia. (Rozprávala A. Baľová, nar. r. 1911.)

Dokonca rodina tohto brata môže uplatňovať kmotrovské oslovenie aj pri styku s matkou sestrinej kmotry.

Informátorka v úryvku zhrnula len časť kmotrovskej skupiny, t. j. „grupu“, v ktorej ona, jej manžel a mužovi najbližší pokrvní príbuzní boli vyzývajúcimi. Citát nezahrnuje ďalšiu grupu kmotrovského príbuzenstva, v ktorej ona a jej muž sú prijímajúcimi, t. j. pravými krstnými rodičmi. Nezahrnula ani grupu, ktorá vznikla z titulu jej manželovho krstu, ako i krstu ich vlastných súrodencov. Táto posledná tvorila kmotrovskú skupinu jej rodičov, jej mladosti. Informátorka už dosiahla vek 66 rokov, to znamená, že už došlo k prirodzenému zániku tejto skupiny. Vypadla zo synchronie vzťahov.

NA OKRAJ VÝSKYTU DETSKÝCH KMOTROV

Radi by sme sa osobitne dotkli otázky detských kmotrov. O výskyte detských kmotrov od krstu informujú pramene ruské⁹, srbské¹⁰, české¹¹ i slovenské¹². Treba však predpokladať ich výskyt aj v materiáloch ostatných európskych krajín. Keďže však cirkevné právo uznáva vo funkcii krstného rodiča iba jedinca, ktorý prešiel aspoň prvou právnou hranicou dospelosti — v našich cirkvách to bola predovšetkým konfirmácia a birmovka — detskí kmotrovia sa mohli vyskytovať jedine v pozícii adiciálnych kmotrov, v opačnom prípade už neboli detskými kmotrmi v právnom slova zmysle.

V materiáli z Dačovho Lomu sa v komplexe iniciačného obradu novorodenca stretávame s funkciou detí dvakrát. Raz sa vyskytujú ako tzv. pozvaní krstní rodičia, pričom funkciu pravých

kmotrov — krstných rodičov odriekajúcich — zastávajú ich rodičia, vždy zhodného pohlavia. Druhýkrát sa s nimi stretávame v rodičovskom dome novorodenca v situácii návratu z krstu. Vstupujú do domu:

I: Krstná mama povedala: Ta sme niesli pohankyňu, doniesli sme krestankyňu, ta sme niesli pohana, doniesli sme krestana — pokrútila dieťa v rukách (bez ohľadu na pohlavie, pozn. Z. A.-R.), aby vedelo tancovať, aby dobre tancovalo, potom stará mať prestreli plachticku na zem, ta ho krsná mať vložila a osypala cukríkami — i stará mať — peniazmi aj ostatní hostia. No, toto sa robievalo, aj teraz sa ešte robí. A keď je napríklad dievča, chlapec ho odvedie, zdvihne zo zeme a odnesie mame. No a peňaze pozbiera tiež a jej oddá. A potom všetci čo sú prítomní, zbierajú tie dary zo zeme pre seba. Prečo sa to robí? No, žeby bolo šťastô, žeby šťastô bolo. (Rozprávala M. Siromová, nar. r. 1913)

Na spojitosť oboch detských funkcií by ukazovalo napr. pozývanie detských krstných rodičov opačného pohlavia. To však materiál z nášho výskumu nedokumentuje. Expresívnejšie sa pre recentný materiál ponúka iná verzia vysvetlenia, ktorá sa spája so spoločenskou prestížou tejto funkcie. Nebolo totiž informátora, ktorý by nebol upozornil na nasledujúci spôsob voľby krstných rodičov.

I: Nuž voľakedy — teraz už je to nie tak — sa aj ponúkali: No môžete aj naše dievča zvať, lebo nášho chlapca zvať — odkazovali po jej matke, lebo starej matke — a tak. Viete, na dedine sa už poznáme... (rozprávala M. Siromová, nar. r. 1913.) A bolo to obapolne výhodné, pretože to zabezpečovalo širšie spoločenské zázemie.¹⁴

Hontiansky región vykazuje v mnohom ohľade archaizujúce kultúrne prvky historického vývinu ľudovej kultúry. Je možné, že v prípade detských kmotrov sa tu stretávame s kontinuitou starej formy zabezpečovania svedkov legitímneho pôvodu (predmatričné obdobie). Prípady neskoršieho dosvedčenia pôvodu, práve týmito kedysi detskými kmotrmi uvádza zo stredovekého moravského materiálu K. Fojtík.¹⁵ Na základe iných údajov — napr. o prítomnosti maloletého mešťana pri obchôdzke chotára so zámerom budúceho svedeckého dosvedčenia¹⁶ — sa domnievame, že v prípade maloletých kmotrov ide zrejme o širšie uplatňovanú formu, o stredoveký civilno-právny úzus zabezpečovania dosvedčenia pravdepodobným prežitím svedka. Pre recentné obdobia zdôrazňujú výskyt maloletých kmotrov v družbovskej funkcii — *vínkový kmotr* — vedci pomerne vzdialených európskych oblastí (napr. Francúz van Genep) i K. Fojtík.¹⁷ S podobou ktorú uvádzajú, sa stretávame i na Slovensku, napr. v Sebechleboch¹⁸. Tu sú zvyčajne krstné deti detských kmotrov ich svadobnými družbami.¹⁹ S inou modifikovanou podobou tejto línie sa stretávame i v Dačovom Lome vtedy, keď volený (detský) kmotr preberá od odriekajúceho kmotrika štafetu krstnorodičovských funkcií z príležitosti sobáša krstňaťa.

Zároveň však konštatujeme vo viacerých oblastiach Slovenska, napr. v Šariši²⁰, Gemeri²¹, čo je známe i v oblastiach mimoslovenských (východných)²², že existuje i zámerné vylúčenie detí z krstín, ba dokonca aj potláčanie mužského elementu na krstinách.

- 1 Materiál sme získali v rozhovoroch s informátormi v rokoch 1975—1977 a zaznamenali na mgt. pás. Pri výbere respondentov sme sa pridrižovali demografickej reprezentácie.
- 2 RUSNÁKOVÁ, K.: Kmotrovstvo, analýza spoločenskokultúrneho celku. Kandidátska dizertačná práca z r. 1975. NÚ SAV Bratislava.
- 3 V literatúre sa na označenie tejto situácie používa aj termín „recepčný“, ktorý vyjadruje predovšetkým sociologickú kvalitu prijatia do skupiny. Tu volíme radšej pojem „iniciačný“, pretože zahrnuje v sebe okrem preraďovacej kvality i kvalitu „sacrum“, (posvätnosť), vystupujúcu ako kultúrny fenomén obradového diania.
- 4 MAUSS, M.: Śkicz o darze. Socjologia i antropologia. Warszawa 1973.
- 5 Obdarúvanie z titulu rodinného obradového života nachádza svoj bohatý výraz práve v súčasnosti. Dokumentuje to napr. diplomová práca Zuzany APÁTHYOVEJ: Obdarovávanie a jeho význam v živote dedinskej spoločnosti. Brno 1977.
- 6 RUSNÁKOVÁ, K.: c. d. v pozn. 2.
- 7 Starší informátori diferencujú termíny *vracaný kmotor a kmotor naspak*. Druhý znamená reciprocitu krstného rodičovstva pravého. Pre mladých informátorov napr. nar. r. 1946 sú kmotrovia naspak radšej vracanými kmotrmi.
- 8 ŠVECOVÁ, S.: Kmotrovstvo v Jedlových Kostoľanoch. In: Slov. Národop., 22, 1974, s. 129—135. — FOJTÍK, K.: Die Inhalts- und Funktionswandlung der Gevaterschaft in Böhmen u. Mähren und Schlesien vom XVI. bis zum XX. Jahrhundert. In: Kontakte und Grenze. Festschrift für Gerhardt Heilfurth zum 60. Geburtstag. Göttingen 1969, s. 337—343.
- 9 KOSVEN, M. O.: Kto takoj krestnyj otec. Sov. Etnogr., 3, 1963, s. 95—107.
- 10 HAMMEL, E. A.: Alternative Social Structures and Ritual Relations in the Balkans. Prentice-Hall, In Englewood Cliffs, New Jersey — Anthropology of Modern Societies Series. 1968.
- 11 FOJTÍK, K.: c. d. v pozn. 8.
- 12 RUSNÁKOVÁ, K.: c. d. v pozn. 2.
- 13 Pokiaľ je nám známe, etnografická literatúra si túto zmenu právneho statusu nevšímala. Preto časť údajov o výskyte detských kmotrov môže byť neopodstatnená a treba už uvažovať o pozývaní slobodných. Na druhej strane v doplnkovej ankete k výskumu Etnografického atlasu Slovenska, ktorú sme rozosieli v roku 1979 na MNV, bola aj otázka, či bývalo zvykom pozývať ako krstných rodičov aj deti do 12 rokov. V 17 prípadoch prišla pozitívna odpoveď. Výskyt detských kmotrov je zaznačený v medziriečí Váhu a Hornej Nitry, v Tekove, na Hornom Hrone a v Gemeri, raz v Above a Zemplíne.
- 14 Informátor nar. 1946 si myslí, že v čase jeho vlastného krstu ešte bolo *lahšie zohnať cudzích kmotrov, lebo to ešte nebolo s tými darmi tak prehánané. Teraz sa každý rozmyslí, či sa na to môže dať, či finančne bude môcť na to vynakladať. Stáva sa, že odoprú.* Informátorove deti majú za odriekajúcich kmotrikov otcovu sestru a suseda. — Fakt *odopretia*, t. j. neprijatia kmotrovstva spomínali aj starší informátori zo svojich čias.
- 15 FOJTÍK, K.: c. d. v pozn. 8.
- 16 LEHOTSKÁ, D. — ORLOVSKÝ, J.: Najstaršia jelšavská mestská kniha 1566—1710. Martin 1976, s. 312.
- 17 Komentujú francúzsky materiál Van Genep uvádza: „... Výskumy v tomto bode (t. j. počte kmotrovských párov — Z. A.-R.) dosiaľ natoľko nepokročili, aby sa mohlo formulovať všeobecné pravidlo. Je však známe, že často druhá dvojica zvaná *babillár* či inak, nie je vytváraná dospelými, ale deťmi pod 15-16 rokov a táto druhá dvojica sa často považuje za adekvátnu družbom a podobne ako družbov ich aj dávajú na čelo sprievodu...“ Van GENNEP, A.: Manuel de folklore francais. Paris 1943, s. 131.
- 18 Vlastný výskum r. 1977.
- 19 S tým dodatkom, že pozvaný krstný rodič akoby preberal funkciu odriekajúceho už v čase birmovky krstňaťa, kedy vstupuje do funkcie jeho birmovného rodiča. Kmotrovstvo v Sebechleboch je silne spojené s reciprocitou kmotrovských darov.
- 20 KRPELEC, B.: Bardejov a jeho okolie. Bardejov 1935.
- 21 RUSNÁKOVÁ, K.: c. d. v pozn. 2.
- 22 BYSTROŇ, J. St.: Śłowiańskie obrzędy rodzinne. Kraków 1916.

Резюме

Статья представляет набросок социокультурной характеристики этого института родства в небольшой сельской локальной общности. Локальный вариант явления имеет черты типа, который распространен в области региона.

Характер рецентного состояния кумовства в данном местонахождении автор компонует отчасти на аутентических вы-

сказываниях информаторов, особенно там, где хочет приблизить нам этические контексты явления. В описании она использует аналитические данные из своих предшествующих работ.

Особое внимание обращает автор на вопрос наличия детских кумовьев на фоне более обширного материала.

CHARAKTERISTIK DER GEVATTERSCHAFTSGRUPPE IN DER ORTSCHAFT DAČOV LOM

Zusammenfassung

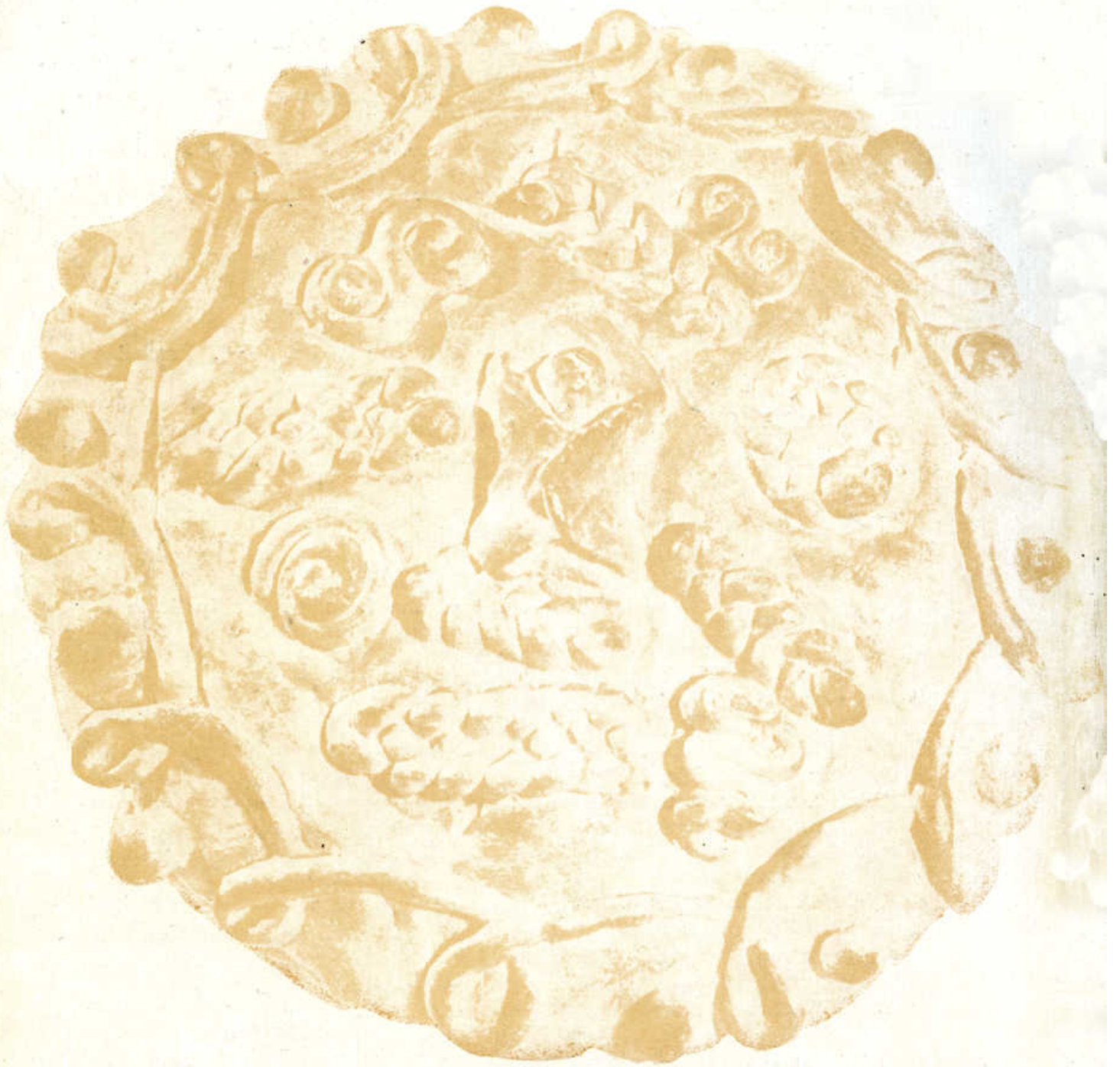
Die Autorin bringt einen Entwurf der sozio-kulturellen Charakteristik der Gevatterschaftsgruppe. Die lokale Variante dieser volkstümlichen Verwandtschaftsinstitution hat die Züge eines in der genannten Region allgemein verbreiteten Typs der Gevatterschaft.

Das Wesen des rezenten Zustandes der Gevatterschaft in der Lokalität Dačov Lom demonstriert die Autorin hauptsächlich

an authentischen Aussagen ihrer Informanten, besonders dann, wenn sie die ethischen Kontexte dieser Institution erläutern will. Bei der Beschreibung verwendet sie aber auch analytische Erkenntnisse aus ihren früheren Arbeiten.

Besondere Aufmerksamkeit widmet sie der Frage der Kindesgevattern. Diese Frage wird anhand eines umfangreichen Materials behandelt.

Index 49616